

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені І. І. МЕЧНИКОВА

Факультет історії та філософії

Факультет міжнародних відносин, політології та соціології

Кафедра історії України та спеціальних історичних дисциплін

Кафедра міжнародних відносин

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Методичні вказівки

**для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії**

Одеса
2025

УДК 94(477)".../2023"(072)
І-907

Укладачі:

Гончарук Т. Г. – доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

Майстренко Ю. І. – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Рецензенти:

Бачинська О. А., доктор історичних наук, професор, зав. кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

Глебов В. В., кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин, декан факультету міжнародних відносин, політології та соціології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Рекомендовано до друку вченою радою факультету міжнародних відносин, політології та соціології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (Протокол № 4 від 20 грудня 2024 року)

Історія України : метод. вказівки для здобувачів першого І-907 (бакалавр.) рівня вищ. освіти спец. 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» / уклад.: Т. Г. Гончарук, Ю. І. Майстренко. Одеса : ФОП Бондаренко М. О., 2025. 32 с.

Методичні рекомендації розраховані на поглиблене вивчення тем навчальної дисципліни «Історія України» здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії й були розроблені відповідно до силабусу та робочої програми дисципліни. Основна мета вказівок – надати методичну допомогу здобувачам вищої освіти у підготовці та вивченні тем практичних занять та у процесі самостійної роботи.

УДК 94(477)".../2023"(072)

ЗМІСТ

Вступ	4
Зміст навчальної дисципліни	8
Методичні рекомендації щодо підготовки до практичних занять	16
Методичні рекомендації щодо підготовки до самостійної роботи	19
Форми контролю та критерії оцінювання	22
Питання для підсумкового контролю	25
Список рекомендованої літератури	29

ВСТУП

Предметом вивчення навчальної дисципліни є історичний процес в Україні, за історичними періодами, а саме зміна соціо-економіко-культурних та політичних ландшафтів, історія суспільства, держави, національна історія.

Дисципліна викладається на неспеціальних факультетах з метою формування та закріплення наукових понять щодо історії України, що відповідає нагальним потребам сучасного національного розвитку та традиційним цінностям українського суспільства, пов'язаними з пошаною до минулого України.

Історія України викладається як історія української політичної нації, що має сприяти створенню ідейних передумов для успішної інтеграції здобувачів освіти в суспільне життя країни, для розуміння ними сучасних суспільних потреб, що мають витоки в минулому, для їх свідомої суспільної активності.

На вивчення дисципліни «Історія України», відводиться 90 годин, 3 кредити, з них для лекцій передбачається 20 годин, для практичних занять 10 годин, для самостійної роботи здобувачів освіти 60 годин.

Враховуючи, що на самостійну роботу відведено 67 % навчального часу на денній формі навчання, методичні рекомендації мають на меті допомогти здобувачам засвоїти базові знання, опанувати навичками та вміннями як під час підготовки до аудиторних занять, так і під час самостійної роботи.

Навчальна дисципліна «Історія України» викладається на першому курсі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Мета викладання нормативного курсу є ознайомлення здобувачів із основними досягненнями науки в галузі історичної україністики як фундаментальної науки в системі гуманітарного знання, з основними історичними етапами української державності, культури, ментальності та повсякдення.

Завданням дисципліни є ознайомити здобувачів з місцем історії України у системі університетського навчання, систематизувати наявні знання здобувачів з вітчизняної історії, ознайомити із закономірностями

суспільно-політичних, соціально-економічних та культурних процесів, що проходили на українських землях, сформувати уявлення щодо оцінок найбільш дискусійних подій історії України, сприяти формуванню уявлень про міжпредметні зв'язки у вивченні гуманітаристики, звернути увагу здобувачів на новітні засоби передачі інформації з історії України в контексті викликів епохи постправди, показати закономірності історичного розвитку та його взаємозв'язок із соціально-економічними та політичними процесами суспільства.

Для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії вивчення навчальної дисципліни «Історія України» спрямовано на формування загальних та спеціальних компетентностей.

Загальні:

ЗК 1. Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина України;

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі і знань про природу і суспільство, та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового образу життя.

Спеціальні:

СК1. Здатність виокремлювати ознаки та тенденції розвитку, розуміти природу, динаміку, принципи організації міжнародних відносин, суспільних комунікацій та/або регіональних студій;

СК2. Здатність аналізувати міжнародні процеси у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному;

СК8. Усвідомлення національних інтересів України на міжнародній арені;

СК9. Здатність застосовувати знання характеристик розвитку країн та регіонів, особливостей та закономірностей глобальних процесів та місця в них окремих держав для розв'язання складних спеціалізованих задач і проблем.

Вивчення дисципліни має забезпечити формування наступних *програмних результатів навчання (ПРН)*:

ПРН01. Знати та розуміти природу міжнародних відносин та регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на міжнародній арені і діяльності інших учасників міжнародних відносин;

ПРН08. Збирати, обробляти та аналізувати великі обсяги інформації про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, регіональних систем, міжнародних комунікацій;

ПРН16. Розуміти та відстоювати національні інтереси України у міжнародній діяльності;

ПРН17. Мати навички самостійного визначення освітніх цілей та навчання, пошуку необхідних для їх досягнення освітніх ресурсів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен **знати**:

- історіографічну спадщину з тематики курсу;
- необхідний комплекс джерел до курсу;
- основні та актуальні проблеми тематики даного курсу;
- специфіку української національної державності;
- історичні особливості еволюції російської окупаційної моделі;
- закономірності функціонування тоталітарної системи;
- важливі дати та події пов'язані з політичною, економічною, соціальною історією України;
- найвидатніші персоналії, які визначали хід історичних подій в Україні;
- чітко усвідомлювати екзистенційне значення російсько-української війни 2014 – 2024 років для відстоювання життя українського народу.

Студент повинен *вміти*:

- узагальнювати фактичний матеріал, набутий під час лекцій та самостійно опрацьованої літератури до курсу;
- орієнтуватися в особливостях історіографічної полеміки;
- синхронізувати основні події історії України з всесвітньою історією;
- виробити вміння критично ставитися до ворожих Україні історичних фейків, особливо російських;
- систематизувати і аналізувати джерельний матеріал курсу;
- робити висновки з вивченої теми;
- користуватися картографічним та іншими допоміжними матеріалами.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Україна від давнини до середньовіччя.

Тема 1. Давня історія України.

Особливості періодизації історії України. Заселення території Центрально-Східної Європи представниками людської спільноти. Локалізація найвідоміших стоянок архантропів й палеоантропів. Характеристика антропо- і соціогенезу в період палеоліту, мезоліту і неоліту. Еволюція господарських форм. Зародження і розвиток духовної культури в кам'яну добу. Зміст і наслідки неолітичної революції. Місце Трипільської культури в історії людства. Проблема походження трипільців. Територія поширення племен мальованої кераміки. Особливості господарського розвитку. Протоміста. Причини зникнення Трипільської культури. Центрально-Східна Європа в епоху заліза. Етнічне походження та політична історія кіммерійців, скіфів, сарматів. Давньогрецька колонізація Північного Причорномор'я.

Здобувачі мають приділити увагу внеску різних давніх культур у скарбницю історичної спадщини України, оволодіти розумінням причин зміни історичних періодів, зокрема, у давню та античну історії на території України, звернути увагу на часи співіснування держав з протодержава; приділити увагу міграційним процесам давнього періоду.

Тема 2. Україна у період раннього середньовіччя.

Проблема етногенезу слов'ян. Велике розселення слов'ян у другій половині I тис. Виникнення Руської держави. «Повість минулих літ» як важливе джерело для формування знань про заснування та розвиток Руського князівства. Перші київські князі династії Рюриковичів. Роль зовнішньої торгівлі в політичній історії країни першої половини X ст. Особливості внутрішньої політики княгині Ольги. Реформи князя Володимира I Великого. Внутрішня і зовнішня політика князя Ярослава Мудрого. Система правління в Київській державі у другій половині XI ст. Любецький з'їзд 1097 р. Початок формування удільних князівств. Правління Володимира Мономаха.

Соціально-економічні процеси. Особливості правових норм Литовських статутів.

Здобувачам треба звернути увагу на передумови та обставини виникнення Русі-України, на процес творення держави, що був складним і включав досвід різних народів; мають приділити увагу політичній історії, розширенню кордонів та зміцненню держави, формування єдиного релігійно-культурного простору. Необхідно приділити увагу історичному значенні Галицько-Волинської держави, особливостям її розвитку в умовах роздробленості Русі та необхідності боротьби з монголами, що впливало на зовнішню та внутрішню політику її керівників.

Тема 3. Українські землі у складі Речі Посполитої та Кримського ханства.

Фільваркова система господарювання. Цехова організація ремісників. Магдебурзьке право. Роль запорозького і реєстрового козацтва у внутрішній політиці Речі Посполитої на рубежі XVI-XVII століть. Козацькі повстання. Морські походи козацького війська. П. Конашевич-Сагайдачний. Участь козаків у московських походах війська Речі Посполитої. Хотинська війна. Устрій Кримського ханства. Війни Кримського ханства. Передумови і причини укладення Люблінської унії. Українська знать в умовах боротьби за станові права напередодні та під час Люблінського сейму. Поширення впливу польської корони на українських землях.

Релігійне життя. Намагання подолання кризи в православній церкві у межах Київської митрополії. Берестейська унія – еволюція від ідеї до реалізації. Роль П. Могили в духовному житті України. Розвиток культури та фольклору.

Здобувачі освіти мають звернути увагу на існуванні в Великому князівстві Литовському, Руському та Жомойтському української спадщини Русі; знати перелік країн, куди входили сучасні українські території, визначати роль в історії України уній між Великим князівством Литовським

та Польським королівством; звернути увагу на суперечності які існували в середині та ззовні в політики різних країн, зокрема Речі Посполитої, що призвело до появи козацтва.

Тема 4. Україна у другій половині XVII ст.

Причини і привід до війни. Б. Хмельницький. Союз козаків з кримським ханом Іслам Гераєм. Бойові дії навесні 1648 р. Початок селянської війни. Пилявецька битва. Облога Львова. Битва під Збаражем. Зборівська угода. Початок формування ранньомодерної української державності. Молдавський вектор політики Б. Хмельницького. Битва під Берестечком. Білоцерківська угода. Бойові дії у 1652-1653 рр. Характеристика моделі держави – Війська Запорозького (Гетьманщини). Переговори гетьмана з московським царем Олексієм Романовим. Ставлення українських політичних еліт до потенційного союзу з Московським царством. Укладання Березневих статей 1654 р. та їхні наслідки. Продовження війни проти Речі Посполитої у 1655-1656 рр. Віленське перемир'я. Характеристика становища України після укладення Вічного миру 1686 р.

Здобувачі мають засвоїти причини Національно-визвольної війни (революції) українського народу у другій половині XVII ст., засвоїти уявлення про існування в історичних працях різних хронологічних меж війни. Вони мають ознайомитися з героїчними подіями війни, направленими на те, щоб досягти звільнення України і створити самостійну державу.

Тема 5. Україна у XVIII ст.

Характеристика становища України після укладення Вічного миру 1686 р. Внутрішня політика І. Мазепи. Розвиток культури. Соціально-економічні процеси. Початок Північної війни та місце козацького війська у подіях 1700-1708 рр. Таємна угода гетьмана зі шведським королем Карлом XII. Полтавська битва 1709 р. Перша українська політична еміграція. П. Орлик – гетьман України у вигнанні. Розробка «Пактів і Конституції

законів і вольностей Війська Запорозького». Наступ царизму на права і вольності Гетьманщини. Гетьманування І. Скоропадського. Перша Малоросійська колегія: функціональне корекція політики царя щодо Української держави. П. Полуботок. Д. Апостол. Правління гетьманського уряду. Кодифікація козацького права. Відновлення гетьманського правління. К. Розумовський.

Здобувачі мають звернути увагу на державно-політичні наслідки боротьби за українську державність, її нові форми на початку XVIII ст. за часів І. Мазепи та П. Орлика; ліквідації української автономії у XVIII ст. в Російській імперії, а також специфіці розвитку Правобережної України в що викликало опір у формі гайдамаччини.

Змістовий модуль 2. Україна та українська діаспора у новітній час (XIX – XX ст.).

Тема 6: Україна у першій половині XIX ст.

Адміністративно-територіальний поділ українських земель. криза середньовічних і розвиток нових соціально-економічних відносин. суспільно - політичні рухи і національне відродження України (Кирило-Мефодіївське братство – перша таємна політична організація в Центральній Україні). Особливості розвитку освіти й культури в українських землях. вплив революції 1848 року на суспільну думку центральних українських земель. Західноукраїнські землі під владою Австрійської монархії у першій половині XIX століття. «Руська трійця»: громадсько-культурне об'єднання 30-х – 40-х років та її історичне значення. Революція 1848 – 1849 рр. та її вплив на західноукраїнські землі.

Здобувачі мають ознайомитися з головними тенденціями становлення модерної нації, поширенням демократичних ідей, впливом подій у Європі; засвоїти зв'язок між українським національним відродженням та загальноєвропейським процесом формування сучасних націй; приділити увагу політичному етапу національного відродження, першим політичним партіям.

Окрему увагу слід приділити ставленню з боку Російської та Австрійської (Австро-Угорської) імперій на процес формування модерної української нації.

Тема 7. Українські землі у другій половині XIX – на початку XX ст.

Реформи середини XIX ст. в Австрійській та Російській імперіях. Особливості скасування панщини і кріпацтва. Характеристика соціальної структури українського суспільства у пореформений період. Нові тенденції у розвитку сільського господарства. Перша хвиля трудової міграції. Завершення промислового перевороту. Урбанізація. Суспільно-політичне життя. Гурток «хлопоманів». Зародження «громадівського» руху. М. Драгоманов. Ідеї «громадівського соціалізму». Мовно-культурні процеси. Валуєвський циркуляр 1863 р. та Емський указ 1876 р. «Братерство тарасівців». Роль москвофільства в громадському житті Західної України. Народовці та їхні погляди. Зародження «Просвіт». РУРП – перша українська політична партія. Ю. Бачинський. Промислова криза 1900-1903 рр. та її наслідки. Революція 1905-1907 рр. на Україні.

Здобувачі мають ознайомитися з головними тенденціями розвитку українських земель у складі різних імперій; вивчити особливості соціально-політичного життя зазначеного періоду, ідеологічне підґрунтя «хлопоманів», та, в цілому, ідеї, які ширились суспільством; проаналізувати основні причини революції 1905-1907 рр.

Тема 8. Україна у роки Першої світової війни та Української революції (1914-1921 рр.).

Проекти вирішення «українського питання» напередодні та під час Першої світової війни. Ставлення українських політиків до війни – між самостійницькими ідеями та пацифізмом. Бойові дії у 1914-1916 рр. Початок революції й утворення Центральної Ради. Політична платформа Центральної Ради у березні – жовтні 1917 р. та її реалізація. Більшовицький державний переворот і проголошення УНР. Російсько-українська війна зими 1917-

1918 рр. Гетьманський державний переворот: підготовка та здійснення. Аграрна політика уряду Української Держави та її наслідки. Особливості робітничого законодавства. Система реорганізації військового будівництва і культурної сфери. Утворення Директорії та антигетьманське повстання. Державна реформа в Австро-Угорській імперії. Проголошення ЗУНР. Початок збройної боротьби з Польщею. Паризька мирна конференція й «українське питання». Відновлення УНР. Друга УНР у переговорному процесі між РСФРР й Французькою республікою. Реорганізація Дієвої армії УНР влітку 1919 р. та наступ українських армій на Київ і Одесу. Перехід УГА на бік Добровольчої армії. Ліквідація Українського фронту. Перший Зимовий похід армії УНР. Варшавська угода: причини та наслідки, оцінки в історіографії. Другий Зимовий похід армії УНР. Підсумки Української революції.

Здобувачі повинні звернути увагу на умови формування модерної української нації, вплив тотальної війни на міграційні процеси, перебіг та наслідки воєнних дій, особливість політико-ідеологічних традицій українських політичних еліт, актуальності розв'язання державотворчого та аграрного питання, дискусії навколо розуміння поняття Українська революція.

Тема 9. Україна у роки комуністичної окупації. Україна та українці поза межами СРСР.

Анексія українських земель радянським режимом. Репресії, голодомори як акти геноциду українців. Пакт Молотова-Ріббентропа. Початок Другої світової війни на українських землях. «Договір про дружбу і державний кордон» вересня 1939 р. Приєднання Галичини, Волині й Берестейщини до СРСР. Анексія Буковини і Бессарабії. Політика «радянізації». Вторгнення вермахту на територію СРСР. Бій у трикутнику Луцьк – Дубно – Броди. Оборона Києва, Одеси, Севастополя. План «Ост». Поділ України на окупаційні зони. Характеристика німецького і румунського окупаційного

режимів. Рух Опору на українських землях, оцінки в історіографії. Наступальні операції Червоної армії в Україні у 1943-1944 рр.

Здобувачі мають ознайомитися з теорією побудови комунізму у рефлексії більшовиків, термінологічними особливостями у розумінні дефініцій «воєнний комунізм», «коренізація», «суцільна колективізація», причинами поразки концепції побудови держави-комуни на рубежі 1910-1920-х років, організацією партійно-радянської системи управління, ставлення більшовицької влади до культури, зокрема релігії. Здобувачі мають визначити стратегічні завдання провідних країн світу напередодні Другої світової війни, стратегічну й тактичну мету зовнішньополітичної діяльності нацистського і комуністичного режимів у 1939-1941 рр., причини поразок РСЧА протягом 1941-1942 рр.; дослідити організацією системи окупаційної влади в Україні, ставлення більшовицької влади до осіб, котрі опинилися на окупованих вермахтом територіях.

Тема 10. Становлення незалежної України. Україна у війні з російськими агресорами.

Спроба державного перевороту 1991 р та проголошення незалежності України. Діяльність президента Л. Кравчука, урядів і парламенту України в галузі державного будівництва. Проблеми соціально-економічного та політичного реформування українського суспільства. Зниження темпів промислового і сільськогосподарського виробництва. Інфляційні процеси. Поширення безробіття. Дискусії навколо проблеми Кримської автономії. Загострення протистояння між законодавчою та виконавчою гілками центральної влади у 1993 р. Вибори до Верховної Ради та президента України у 1994 р. Соціально-економічна та політична платформа президента Л. Кучми. Затвердження програми економічної лібералізації восени 1994 р. Початок реалізації програми приватизації державного майна. «Помаранчева» революція. Початок президентської виборчої кампанії 2004 р. і українське суспільство. Фальсифікації виборів з боку влади. Президентська діяльність

В. Ющенко. Вибори Президента України 2010 р. Зміна політичного вектору розвитку країни за президентства В. Януковича. Причини, привід, перебіг та наслідки «Революція гідності» 2013-2014 рр. Російська агресія проти України у 2014-2023 роках та боротьба українського народу проти неї. Українські герої російсько-української війни.

Здобувачі мають ознайомитися з причинами оголошення політики «перебудови», впливом аварії на Чорнобильській АЕС на радикалізацію суспільно-політичних настроїв українців, наслідками політичної реформи 1988 р., дискусіями навколо питання про початок ліберальних економічних реформ, особливостями державотворчих процесів у 1990-х роках, тяглість російсько-українського протистояння в економічній та воєнно-політичній сферах.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичні заняття призначені для формування та закріплення у здобувачів освіти головних компетентностей. Вони передбачають розгляд тем за визначеним планом, а також презентацію здобувачами результатів самостійної роботи.

Проведення практичних занять для здобувачів вищої освіти надає можливість вирішення наступних дидактичних цілей:

- сприянню поєднанню лекційних занять з самостійною навчально-пізнавальною діяльністю здобувачів вищої освіти, а саме, теоретичну підготовку з практичною;
- розвитку умінь, навичок розумової праці, уміння застосовувати свої теоретичні знання для реалізації практичних завдань;
- формування у здобувачів вищої освіти інтересу до науково-дослідної роботи та залучення їх до наукових досліджень на кафедрі;
- забезпечення системного повторення, поглиблення та закріплення знань здобувачів вищої освіти за певною тематикою;
- поліпшенню навички здійснення різних видів майбутньої професійної діяльності; -
- здійснення діагностики і контролю знань здобувачів вищої освіти з окремих розділів і тем програми, формування уміння та навичок виконання окремих аспектів професійної діяльності у майбутньому.

Заняття 1. Русь в IX – першій половині XII ст.

Питання для обговорення

1. Східні слов'яни VI – IX ст.: побут, культура, вірування.
2. Утворення держави Русь. Актуальні питання.
3. Перші київські князі династії Рюриковичів.

4. Прийняття християнства та його значення. Християнський етап розвитку культури.
5. Початок феодальної роздробленості держави.
6. Місце і роль Русі в історії українського народу та тогочасного світу.

Заняття 2. Національно - визвольна війна українського народу середини XVII ст.

Питання для обговорення

1. Причини, характер і початок Національно - визвольної війни (1648 р.).
2. Бойові дії війська Б. Хмельницького впродовж 1648-1657 рр.
3. Формування української державності. Внутрішня та зовнішня політика гетьманського уряду.
4. Військово-політична ситуація і боротьба за українську державність в 50-60-х рр. XVII ст.

Заняття 3. Південноукраїнські землі (кінець XVIII – початок XIX ст.).

Питання для обговорення

1. Особливості колонізації та формування населення Південної України.
2. Економічне освоєння регіону.
3. Специфіка заснування та розвитку міст на півдні України.

Заняття 4. Українська революція 1917-1921 рр.

Питання для обговорення

1. Утворення та діяльність Української Центральної Ради.
2. Гетьманат П.Скоропадського.
3. Проголошення ЗУНР.
4. Діяльність Директорії УНР.

Заняття 5. Україна в період Другої світової війни.***Питання для обговорення***

1. Початок Другої світової війни і доля західноукраїнських земель.
2. Початок радянсько-німецької війни та ситуація в Україні в 1941 р.
3. Проголошення самостійної Української держави 30 червня 1941 р. та його значення.
4. Рух Опору. Діяльність ОУН-УПА. Партизанський та підпільний рух.
5. Військові операції на українських землях упродовж 1942-1944 рр.
6. Наслідки Другої світової війни для України.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота здобувачів вищої освіти зорієнтована на виконання тих видів робіт, які передбачають опанування додатковими знаннями у позааудиторний спосіб згідно визначених викладачем завдань. Вона є складовим елементом університетської освіти та закономірним продовженням аудиторної роботи викладача і здобувачів.

Рекомендований вид самостійної роботи – написання доповідей та виконання презентацій за обраними здобувачами темами.

Тема доповіді обирається здобувачем із орієнтовного переліку на початку семестру, виконана робота надсилається викладачеві заздалегідь для перевірки; доповідь можна презентувати під час аудиторного заняття, тільки, якщо робота отримала схвальний відгук викладача.

Обсяг доповіді: 10 сторінок.

Вимоги до виконання та оцінювання: основна мета роботи – глибоке вивчення важливих теоретичних або прикладних питань дисципліни за допомогою підготовки доповіді. Вельми важливим є формування таких умінь і навичок здобувача: самостійно формулювати проблему, визначати мету, основні завдання, об'єкт і предмет дослідження; здійснювати пошук і відбір різноманітної інформації; обробляти та аналізувати інформацію; логічно і послідовно викладати результати аналізу, робити аргументовані висновки; правильно оформлювати науково-довідковий матеріал; публічно захищати виконану роботу. Робота має бути написана здобувачем на рівні, відповідному сучасному стану розвитку комплексу наук. Тему роботи треба розкрити в контексті сучасних наукових концепцій, обґрунтовано і доречно використовувати основні наукові терміни. Вельми важливо висвітлювати об'єктивні з наукового погляду положення, застосовувати для унаочнення і підтвердження теоретичних положень реальні приклади, достовірну статистичну інформацію. Думки вітчизняних і зарубіжних авторів, їхні

загальнотеоретичні і методологічні підходи необхідно проаналізувати та систематизувати. Мінімальний обсяг використаних джерел – 10, при цьому матеріали, вилучені з Інтернету, можуть складати не більше третини номерів у списку джерел; більшість джерел повинні складати оприлюднені документи, статті та монографії.

Орієнтовний перелік тем доповідей з презентацією:

1. Князь Олег та його військові походи.
2. Княгиня Ольга – перша реформаторка Русі.
3. Військова політика князя Святослава.
4. Володимир Мономах як політик і полководець.
5. Історичний портрет Данила Галицького.
6. Особливості культурного розвитку Русі.
7. Козацький гетьман – Дмитро Вишневецький.
8. Історичний портрет Б. Хмельницького.
9. Кошовий отаман І. Сірко: життя та діяльність.
10. Історичний портрет гетьмана І. Мазепи.
11. Особливості розвитку культури на українських землях у XVIII ст.
12. Розвиток вищої освіти в Україні в XIX ст.
13. Історія створення та діяльність університету в Одесі в другій половині XIX ст.
14. Біографічні портрети: М. Костомарова, П. Куліша (за вибором).
15. Роль Т. Г. Шевченка в історії українського народу.
16. Розвиток культури на українських землях у XIX ст..
17. Розвиток Одеси в XIX ст.
18. М. С. Грушевський як науковець і громадсько-політичний діяч.
19. Відносини Центральної Ради з Тимчасовим Урядом Росії.
20. Суспільно-політичні погляди В. Винниченка.
21. М.Міхновський – один із провідників ідеї української самостійної держави.
22. Роман Челебіджіхан – кримськотатарський політик і державний діяч.

23. С.Петлюра – керівник Директорії УНР.
24. П.Скоропадський – біографічний портрет.
25. К. Левицький та Є. Петрушевич – лідери ЗУНР.
26. Н.Махно – лідер анархістського руху на півдні України.
27. Є. Коновалець і створення ОУН.
28. Митрополит А.Шептицький та його роль в історії Західної України.
29. Впровадження НЕПу в Україні.
30. «Розстріляне відродження».
31. Оборона Києва в 1941 р.
32. Оборона Одеси в 1941 р.
33. Діяльність ОУН-УПА в роки Другої світової війни.
34. Депортація кримських татар та інших народів з Криму. 1944 р.
35. Боротьба за незалежність України наприкінці ХХ ст. Російсько-українська війна.

ФОРМИ КОНТРОЛЮ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Під час реалізації навчальних завдань здобувачі мають можливість накопичувати бали за рахунок наступних видів роботи: підготовка до практичних занять (30 балів), доповідь з презентацією (15 балів), контрольна (тестова) робота (15 балів), підсумковий контроль (40 балів).

Поточний контроль.

Здійснюється у вигляді усного опитування на практичних заняттях. Критерії оцінювання відповідають сучасним стандартам університетської освіти. Категорично не рекомендується використовувати сайти сумнівного характеру, де відсутня прив'язка тексту до авторства! На найвищі бали за практичне заняття можуть розраховувати ті здобувачі, хто у повному обсязі відповідав на усі питання теми.

Періодичний контроль:

Оцінювання доповіді з обраної теми доповіді з презентацією.

Підсумковий контроль:

Здійснюється під час іспиту, який проходить в усній формі, як відповідь на контрольні питання, які здобувачі отримують на початку викладання навчальної дисципліни.

Загальна підсумкова оцінка визначається як сума балів за результатами поточного, періодичного і підсумкового контролю.

Критерії оцінювання роботи на практичному занятті:

К-ть балів	Критерії оцінювання
5-6	Здобувач зобов'язаний підготувати кожен пункт плану практичного заняття у повному обсязі. Відповідь має бути побудована на основі розуміння причин явища, його перебігу та наслідків. Здобувачі не повинні обмежуватися стислим просторікуванням, а продемонструвати системні знання з теми семінару. Вони передбачають не стільки констатацію фактів, скільки пояснення їхньої сутності. Якісна підготовка до практичних занять передбачає ознайомлення з науковими або/і навчальними книгами/брошурами, науковими статтями, лекційним матеріалом, енциклопедіями, довідниками.
3-4	Здобувач освіти дає об'ємну/повну відповідь повне на більшість питань плану заняття, доповнює відповіді інших студентів, демонструє вміння брати участь у дискусії, використовуючи наукові аргументи.
1-2	Здобувач освіти дає відповідь на одне або два питання плану заняття, лише частково доповнює відповіді інших студентів.
0	Здобувач присутній на занятті, але не бере участь у обговоренні питань, пропонованих викладачем згідно заявленої теми.

Критерії оцінювання доповіді з презентацією

Доповідь має бути виголошена на практичному занятті або на консультації. Кожен здобувач має підготувати одну доповідь з презентацією.

Вид самостійної роботи	Кількість балів	Критерії оцінювання результатів виконання завдань самостійної роботи = 3
Розробка та захист доповіді з презентацією	14-15	Доповідь з презентацією має бути виконана самостійно та оригінально, грамотно; раціонально використані можливості комп'ютерної анімації; повинна мати посилання на джерела, які є актуальними; наявні висновки, мають бути пов'язані із темою доповіді; при захисті здобувач орієнтується в темі та вивченій літературі; відповідає на два поставлених викладачем питання по темі доповіді.
	10-13	Доповідь з презентацією має бути виконана самостійно та оригінально, грамотно; раціонально використані можливості комп'ютерної анімації; містить посилання на джерела, які відповідно оформлені та є актуальними; наявні висновки не точно відповідають тексту роботи; при захисті доповіді студент орієнтується в темі та вивченій літературі; відповідає на одне з двох поставлених викладачем питання по темі.
	5-9	Доповідь з презентацією має бути виконана самостійно та оригінально, грамотно; нераціонально використані можливості комп'ютерної анімації; інформація подана без використання джерел; наявні висновків, не точно відповідають тексту роботи; при захисті доповіді студент слабо орієнтується в темі та вивченій літературі; не відповідає на два поставлених викладачем питання по темі.
	1-4	Доповідь з презентацією виконана самостійно,; не використані можливості комп'ютерної анімації - порушення в розміщенні інформації на слайді; інформація подана без використання джерел;; відсутні висновки у доповіді; при захисті студент не орієнтується в темі та вивченій літературі; не відповідає на два поставлених викладачем питання по темі.
	0	Завдання не виконано. Не зараховуються доповіді без презентації, або які виконані не самостійно, запозичені з мережі Інтернет.

Критерії оцінювання результатів навчання здобувачів освіти на іспиті:

Оцінка	Кількість балів	Критерії оцінювання
Відмінно	36-40	Здобувач освіти правильно і у повному обсязі відповів на обидва питання екзаменаційного білета, продемонстрував вміння дискутувати, обґрунтовувати свою точку зору, самостійно оцінювати теоретичні аспекти дисципліни, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, володіти науковою термінологією.
Добре	29-35	Здобувач освіти не повною мірою відповів на обидва питання екзаменаційного білета. При цьому частково дав відповіді на поставлені додаткові запитання, продемонстрував вміння дискутувати, обґрунтовувати свою точку зору, самостійно оцінювати теоретичні аспекти дисципліни, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, володіти науковою термінологією.
Задовільно	22-28	Здобувач освіти у неповному обсязі відповів на обидва питання екзаменаційного білета, не зміг дати відповіді на поставлені додаткові запитання, продемонстрував низький рівень навиків полеміки, самостійного вирішення навчальних завдань, поверхово засвоїв наукову термінологію, базові знання з дисципліни.
Незадовільно з можливістю повторного складання	14-21	Здобувач освіти не виконав поставлені перед ним завдання. Не дав відповіді на питання екзаменаційного білета, додаткові запитання викладача, або у його/її відповіді містилася значна кількість грубих помилок. Продemonстрував відсутність базового обсягу підготовки з дисципліни, виявив низький рівень володіння навчальними та науковими дефініціями.
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	0-13	Здобувач не засвоїв навчальний матеріал. Потребує повторної допомоги викладача для оволодіння дисципліною.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ:

Змістовий модуль 1. Україна від давнини до середньовіччя.

1. Східні слов'яни у давнину: розселення, господарство, культура.
2. Утворення Русі.
3. Русь за часів перших київських князів династії Рюриковичів (до XI ст.).
4. Процес християнізації Русі.
5. Розквіт Русі за часів Ярослава Мудрого.
6. Причини і наслідки феодальної роздробленості Русі.
7. Особливості культурного розвитку Русі.
8. Включення українських земель до складу Великого князівства Литовського та Польського королівства.
9. Виникнення Кримського ханства.
10. Люблінська унія: причини та наслідки.
11. Українські землі в складі Речі Посполитої: соціально-економічний та культурний розвиток.
12. Виникнення українського козацтва та Запорозької Січі.
13. Берестейська унія: причини та наслідки.
14. Причини, характер і рушійні сили Визвольної війни середини XVII ст.
15. Етапи Визвольної війни українського народу. Основні військові дії 1648-1654 рр.
16. Формування та розвиток української державності в роки Національно – визвольної війни середини XVII ст. під проводом Б. Хмельницького.
17. Військово-політична ситуація в українських землях в другій половині XVII ст.
18. Політична діяльність І. Мазепи.
19. Обмеження української автономії у XVIII ст.
20. Розвиток культури у XVIII ст.
21. Російсько-турецькі війни другої половини XVIII ст. та їх наслідки для України.

Змістовий модуль 2. Україна та українська діаспора у новітній час (XIX – XX ст.).

22. Основні напрямки заселення і економічного освоєння Південної України (кінець XVIII – перша половина XIX ст.).
23. Заснування та розвиток Одеси у XIX ст.
24. Соціально-економічний розвиток українських земель в першій половині XIX ст.
25. Зародження українського політичного руху. Кирило-Мефодіївське товариство.
26. Т.Г. Шевченко та його роль в українському національно-культурному відродженні.
27. Політика російського уряду щодо українського питання у другій половині XIX ст.
28. Буржуазні реформи 60-70 рр. XIX ст. та їх історичне значення.
29. Розвиток культури в XIX ст.
30. Україна в період Першої світової війни.
31. Виникнення Центральної Ради та її діяльність.
32. Брестський мирний договір та його значення для України.
33. Українська держава гетьмана П. Скоропадського.
34. Директорія УНР: внутрішня та зовнішня політика.
35. Впровадження НЕПу в Україні: причини, особливості та наслідки.
36. Колективізація в Україні: проведення та наслідки.
37. Голодомор 1932-1933 рр. в Україні: причини та наслідки.
38. Індустріалізація та її здійснення в Україні.
39. Розгортання політики терору 30-х рр. XX ст. в Україні.
40. Політичне та соціально-економічне становище західноукраїнських земель у 20-30 рр. XX ст.
41. Початок Другої світової війни для України. Приєднання Західної України до УРСР.

42. Соціально-економічні перетворення в Західній Україні продовж 1939-1941 рр.
43. Проголошення Української держави 30 червня 1941 р. та його історичне значення.
44. Україна в період воєнних дій 1941-1944 рр.
45. Окупаційний режим в Україні та розгортання руху Опору.
46. Діяльність ОУН – УПА в період Другої світової війни.
47. Політичні та соціально-економічні перетворення в Україні в 1946-1953 рр.
48. Основні тенденції розвитку в УРСР у другій половині 50-х – середині 80-х рр. XX ст.
49. Боротьба за незалежність України (кінець 1980-х – початок 1990-х рр.).
50. Основні тенденції розвитку Української держави на сучасному етапі. Російсько-українська війна 2014-2024 рр.

Методичне забезпечення:

1. Бачинська О., Гончарук Т. Політична культура української еліти середньовіччя та модерної доби : метод. вказівки для здобувачів другого (магістер.) рівня освіти, спец. Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2022. 28 с. URL: <http://onu.edu.ua/uk/structure/faculty/hist/kafedry-ta-inshi-strukturni-pidrozdily/ua-history>
2. Гончарук Т.Г. Історія Одеси пізнього середньовіччя та нового часу: метод. вказівки до виборного (спеціального) курсу для здобувачів другого (магістер.) рівня освіти, спец. 032 – Історія та археологія. Одеса, 2019. 25 с. 1,5 д.а.
3. Полторак В. М. Одещина: 12 пішохідних мандрівок: метод. посібник з питань впровадження програми патріотичного виховання для навчальних закладів та громадських об'єднань. Одеса, 2019. 67 с. URL: <http://lib.onu.edu.ua/istoricheskij-fakultet-3/>
4. Полторак В. М. Хрестоматія з історії України: для здобувачів першого освітнього рівня “бакалавр” неспеціальних факультетів. Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2020. 160 с. URL: <http://lib.onu.edu.ua/istoricheskij-fakultet-3/>
5. Хмарський В.М. Історія України : конспект лекцій. Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2019. 118 с.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

Основна:

1. Бойко О. Д. Історія України. 4-е вид. К.: Академія, 2012. 704 с.
2. Грицак Я. Нариси історії України: формування модерної української нації XIX – XX ст. К.: Генеза, 2019. 656 с.
3. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. К.: Портал, 2022. 408 с.
4. Магочій П.-Р. Ілюстрована історія України / пер. з англ. [С. Біленький]. К.: Критика, 2012. 446 с.
5. Мищик Ю., Бажан О. Від трипільців до кіборгів. Коротка історія України. К.: Кліо, 2022. 688 с.
6. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. К., 2016. 496 с.

Додаткова:

1. Бачинська О. А., Вегерчук С. М., Самойлов Ф. О. Історія Одеси й Одещини (кінець XVIII ст. – 1914 р.): історико-краєзнавчий нарис. Одеса : Астропринт, 2012. 504 с.
2. Бекірова Г. Півстоліття опору: кримські татари від вигнання до повернення (1941–1991 роки). Нарис політичної історії. Київ: КРИТИКА, 2017. 231 с.
3. Брехуненко В., Ковальчук В., Ковальчук М., Корнієнко В. "Братня" навала. Війни Росії проти України XII–XXI ст. Київ, 2016. 248 с.
4. Гриценко О. Президенти і пам'ять. Політика пам'яті президентів України (1994–2014): підґрунтя, послання, реалізація, результати. Київ: "К.І.С.", 2017. 1136 с.
5. Дашкевич Я. Постаті: Нариси про діячів історії, політики, культури. 3-тє вид., доповн. Львів: Літературна агенція "Піраміда", 2016. 924 с.
6. Друга світова війна в історичній пам'яті України. (За матеріалами Українського інституту національної пам'яті). Київ, 2010. 247 с.

7. Історія українського війська / Авт. кол.: М. Відейко, А. Галушка, В. Лободаєв, М. Майоров, Я. Примаченко, А. Руккас, Є. Синиця, О. Сокирко, А. Харук, Б. Черкас. Харків, 2016. 416 с.

8. Кульчицький С. Червоний виклик. Історія комунізму в Україні від його народження до загибелі. Кн. 2. К.: Темпора, 2013. 628 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0009289>

9. Кульчицький С., Міщенко М. Україна на порозі об'єднаної Європи. Київ: Центр Разумкова, 2018. 232 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0013771>

10. Савченко В., Гончарук Т. Повсякденне життя Одеси на зламі епох. Одеса Ланжерона - Воронцова (1819–1839). Київ, 2023. 400 с.

Електронні інформаційні ресурси:

1. Офіційний сайт Інституту історії НАН України. Постійна адреса: <http://www.history.org.ua>

2. Офіційний сайт НБ ОНУ імені І. І. Мечникова. Постійна адреса: <http://library.onu.edu.ua>

3. Офіційний сайт бібліотеки «Культура України». Постійна адреса: <http://elib.nplu.org/>

4. Офіційний сайт Одеської національної наукової бібліотеки. Постійна адреса: <http://odnb.odessa.ua/>

Навчальне видання

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

*для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації
та регіональні студії*

Укладачі:

Гончарук Тарас Григорович

Майстренко Юлія Іванівна

В авторській редакції
з готового оригінал-макета

Підписано до друку 27.12.2024
Обсяг 1,9 друк. арк. Формат 60x88/16. Зам. № 784/25
Наклад 30 пр.

Надруковано у ФОП Бондаренко М. О.
м. Одеса, вул. В. Арнаутська, 60
т. +38 0482 35 79 76
info@aprel.od.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців ДК № 4684 від 13.02.2014 р.